

PROMOCJA PUBLIKACJI *UNIA BRZESKA I JEJ KONSEKWENCJE. W 420. ROCZNICĘ SYNODU UNIJNEGO*

W dniu 10 listopada 2017 r. w Archiwum Państwowym w Przemyślu zorganizowano promocję publikacji pt. *Unia brzeska i jej konsekwencje. W 420. rocznicę synodu unijnego*. Książka, wydana pod redakcją Anny Krochmal i Anny Nowak, jest pokłosiem międzynarodowej konferencji naukowej, która odbyła się w Przemyślu w 2016 r. (8–10 czerwca), w 420. rocznicę zawarcia unii brzeskiej między Cerkwią prawosławną a Kościołem rzymskokatolickim w Rzeczypospolitej. Głównym organizatorem tego wydarzenia było Archiwum Państwowe w Przemyślu, które przygotowało je we współpracy z Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych, Państwową Szkołą Wschodnioeuropejską w Przemyślu i Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Ukrainy we Lwowie.

Dokument unii brzeskiej z 1596, ze zbiorów Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie

Ogłoszenie unii kościelnej w Brześciu Litewskim w 1596 r. było jednym z ważniejszych wydarzeń w dziejach wzajemnych relacji między wyznaniem rzymskokatolickim i prawosławnym w ówczesnej Europie. Przez następne stu-

lecia wywarło ono ogromny wpływ nie tylko na życie religijne na terenie wielonarodowościowej Rzeczypospolitej, lecz również wycisnęło znaczące piętno na sferze politycznej i kulturowej w tej części Europy. Unia była próbą obrony Kościoła prawosławnego w Rzeczypospolitej przed szerzącym się protestantyzmem oraz ekspansywną polityką prawosławnego patriarchatu utworzonego w 1589 r. w Moskwie. Stanowiła też dopełnienie unii politycznej zawartej w Lublinie w 1569 r. Biskupi prawosławni, podejmując świadomie i dobrowolnie decyzję o zjednoczeniu z Rzymem, zobowiązali się uznać dogmaty Kościoła katolickiego i zwierzchnictwo papieża, w zamian za co zachowali swój obrządek, kalendarz juliański i dotychczasową organizację kościelną.

Okładka publikacji: *Unia brzeska i jej konsekwencje. W 420. rocznicę synodu unijnego*

W książce opublikowano 18 tekstów autorstwa znanych badaczy z Polski i Ukrainy, od lat zajmujących się tematyką dziejów Kościoła wschodniego i jego relacjami z innymi wspólnotami wyznaniowymi. W zamieszczonych opracowaniach omawiano losy nowej wspólnoty unickiej w eparchii przemyskiej, w tym okres konfliktów unitów z prawosławnymi w XVII stuleciu, okoliczności przystąpienia prawosławnej diecezji przemyskiej do unii w latach 1691–1693 oraz późniejsze skutki tego wydarzenia dla społeczności ruskiej w tej części Rzeczypospolitej. Kilku autorów poświęciło swoje teksty skutkom wprowadzenia unii brzeskiej dla relacji polsko-ukraińskich w XIX i XX w., roli Kościoła greckokatolickiego w rozwoju ukraińskiego ruchu narodowego, jak też dramatycznym

losom społeczności unickiej w czasie obu wojen światowych. Omawiano też konsekwencje kulturowe unii z 1596 r., w tym wpływ na sztukę cerkiewną na ziemiach polskich.

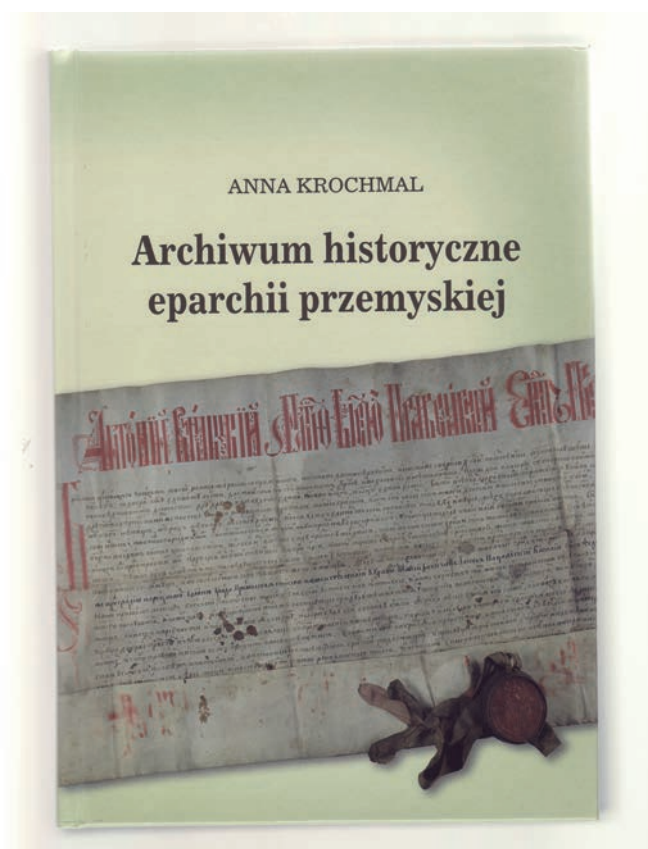
Uroczysta promocja publikacji pt. *Unia brzeska i jej konsekwencje. W 420. rocznicę synodu unijnego* w Archiwum Państwowym w Przemyślu

Zamieszczone w książce teksty, stanowiące rozszerzone wersje referatów wygłoszonych podczas wspomnianej międzynarodowej konferencji, opublikowano w języku polskim i ukraińskim. Promocji publikacji towarzyszyła prezentacja najważniejszych materiałów źródłowych do dziejów Kościoła prawosławnego i unickiego, zgromadzonych w zasobach Archiwum Państwowego w Przemyślu oraz Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie. W uroczystości wzięli udział, oprócz autorów tekstów, także przedstawiciele instytucji naukowych i kulturalnych z Przemyśla i Rzeszowa, a także reprezentanci archiwów ukraińskich ze Lwowa i Tarnopola.

Anna Krochmal
(Warszawa, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych)

PROMOCJA PUBLIKACJI *ARCHIWUM HISTORYCZNE EPARCHII PRZEMYSKIEJ*

31 marca 2017 r. w siedzibie Archiwum Państwowego w Przemyślu zorganizowano promocję publikacji autorstwa dr. Anny Krochmal pt. *Archiwum historyczne eparchii przemyskiej*. W spotkaniu z autorką wzięli udział przedstawiciele środowisk naukowych i archiwalnych z Polski i Ukrainy. Obecni byli także reprezentanci przemyskich kurii metropolitalnych obu obrządków katolickich — łacińskiego i greckokatolickiego.

Okładka publikacji: *Archiwum historyczne eparchii przemyskiej*

Książka ma charakter interdyscyplinarny i jest próbą połączenia elementów monografii historycznej ze studium z zakresu archiwistyki, obejmującym analizę dziejów ustrojowych i kancelaryjnych oraz elementy nauk pomocniczych

historii zastosowane w odniesieniu do Kościoła wschodniego (badania z dyplomatyki, statystyki, demografii historycznej i archiwoznawstwa). Główną uwagę skupiono na ukazaniu procesu kształtowania się w ciągu kilku stuleci ogromnej spuścizny dokumentacyjnej eparchii przemyskiej w postaci narastającego archiwum historycznego. Chronologicznie obejmuje ono okres od końca XIII w. do likwidacji greckokatolickiej diecezji przemyskiej w 1946 r. Jest to jedyny tego rodzaju zbiór źródeł do dziejów wyznania prawosławnego i greckokatolickiego na terenie Polski od średniowiecza do połowy XX w.

W publikacji po raz pierwszy dokonano całościowej analizy struktury organizacyjnej eparchii przemyskiej wschodniego obrządku na tle ustroju Kościoła prawosławnego w państwie polskim oraz zakresu działalności i kompetencji głównych organów władzy i instytucji eparchialnych będących wytwórcami materiałów archiwalnych. Istotnym elementem było odtworzenie i prezentacja systemów pracy kancelaryjnej najważniejszych urzędów i instytucji w eparchii w okresie od średniowiecza do drugiej wojny światowej. Zachowane materiały reprezentują wszystkie znane na ziemiach polskich systemy kancelaryjne, począwszy od średniowiecznej księgi wpisów i formującej się wówczas kancelarii wystawcy/odbiorcy, aż po nowożytny system akt spraw z użyciem dziennikowego systemu obiegu dokumentacji.

Na podstawie wymienionych materiałów archiwalnych podjęto w książce próbę wypełnienia luki badawczej w odniesieniu do dziejów kancelarii Kościoła wschodniego w okresie kilku stuleci. Ustalono, że charakterystyczną cechą kancelarii biskupów przemyskich, zarówno prawosławnych, jak i unickich, było przenikanie się w niej wpływów kancelarii państwowej (ruskiej, polskiej, austriackiej), jak i czerpanie ze wzorów kancelarii różnych organów władzy w Kościele łacińskim.

Stan zachowania obecnego archiwum historycznego eparchii utrudniał odtworzenie jej organizacji i sposobu działania w pierwszych wiekach istnienia biskupstwa (do połowy XVI w.). Problem ten nie dotyczył okresu funkcjonowania eparchii przemyskiej w ramach monarchii austro-węgierskiej, której system państwowy i kancelaryjny wywarł znaczący wpływ na pracę kancelarii biskupiej i centralnych organów zarządu diecezją. Niemal kompletnie zachowane pomoce kancelaryjne od końca XVIII w. aż do drugiej wojny światowej umożliwiły zarówno odtworzenie organizacji pracy w registraturach poszczególnych urzędów eparchialnych, jak też prześledzenie procesu narastania zasobu archiwalnego przez nie tworzonego. Badania dotyczące lat 1918–1939 oraz ostatniego okresu funkcjonowania eparchii przed likwidacją w 1946 r. wykazały, że opierano się w niej na wprowadzonym przez władze austriackie dziennikowym systemie kancelaryjnym.

Podczas promocji publikacji jej autorka w swoim wystąpieniu zwróciła uwagę na znaczenie pozostałej po eparchii przemyskiej ogromnej spuścizny dokumentacyjnej dla badań naukowych z zakresu historii, ale i innych dyscyplin wiedzy.

Wystąpienie dr A. Krochmal w czasie uroczystej promocji publikacji
w Archiwum Państwowym w Przemyślu

Uroczystość odebrania dyplomu doktora habilitowanego przez A. Krochmal
w dniu 22 lutego 2018

Prezentacji książki towarzyszyły dwie wystawy — dokumentów archiwalnych pt. „Unia brzeska i jej konsekwencje w świetle źródeł z Archiwum Państwowego w Przemyślu” oraz prac malarskich pt. „Dokument archiwalny jako inspiracja dla artysty”, poświęcona drewnianym cerkwiom na Podkarpaciu, którą przygotował Andrzej Żygadło.

Wymieniona książka stała się podstawą uzyskania przez dr A. Krochmal tytułu doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych, w dyscyplinie historia, który został jej nadany po przeprowadzeniu postępowania habilitacyjnego zatwierdzonego uchwałą Rady Wydziału Nauk Humanistycznych Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego im. Jana Pawła II z 13 grudnia 2017 r. W dniu 22 lutego 2018 r. dr hab. Anna Krochmal odebrała dyplom z rąk rektora KUL w czasie uroczystości promocji doktorskich, habilitacyjnych i profesorskich, zorganizowanych w stulecie lubelskiej uczelni, powołanej do życia w 1918 r.

Violetta Urbaniak

(Warszawa, Archiwum Państwowe w Warszawie)

SPOTKANIE EUROPEJSKIEJ RADY ARCHIWISTÓW NARODOWYCH W SOFII

W dniach 4–5 czerwca 2018 r. odbyło się kolejne posiedzenie Europejskiej Rady Archiwistów Narodowych (*European Board of National Archivists*, EBNA) połączone z obradami Europejskiej Grupy Archiwalnej (*European Archives Group*, EAG). Gospodarzem tych spotkań był zarząd archiwów bułgarskich w związku z przypadającą w pierwszym półroczu 2018 r. prezydencją bułgarską w Unii Europejskiej. W spotkaniu obu gremiów wziął udział Naczelny Dyrektor Archiwów Państwowych dr Wojciech Woźniak.

EBNA to gremium skupiające szefów zarządów archiwalnych z państw Unii Europejskiej, służące budowaniu współpracy między państwami członkowskimi oraz wymianie informacji na temat bieżących spraw archiwalnych w poszczególnych państwach. Polska regularnie uczestniczy w spotkaniach od 2004 r. Obrady EBNA organizowane są dwa razy w ciągu roku kalendarzowego przez państwo, które sprawuje w danym okresie prezydencję w Unii Europejskiej. Posiedzenia EBNA łączone są zwykle ze spotkaniami Europejskiej Grupy Archiwalnej, skupiającej przedstawicieli archiwów narodowych, w tym specjalistów z różnych obszarów działalności archiwalnej. EAG, podobnie jak EBNA, ma na celu wymianę informacji i doświadczeń na bieżące tematy, które są istotne w działalności archiwów w państwach UE.

Tegoroczne spotkania EBNA i EAG w Sofii zostały zdominowane przez debatę poświęconą zagadnieniom związanym z digitalizacją zasobów archiwalnych oraz z zakresu metod konserwacji archiwaliów, a także problemom związanym z ochroną danych osobowych w związku z wprowadzeniem nowej regulacji na obszarze UE (RODO). RODO stworzyło wiele nowych wyzwań w bieżącej działalności archiwów z terenu UE. Niektóre ze służb archiwalnych (np. z Belgii i Holandii) wdrożyły już wiele wewnętrznych przepisów dostosowujących działalność archiwów państwowych do nowej sytuacji prawnej. W trakcie dyskusji ujawniły się różnice w podejściu do tego zagadnienia w poszczególnych państwach oraz w stopniu zaawansowania przygotowania archiwów do implementacji tych przepisów. Ustalono, że w dalszych działaniach pomocne będzie dokonanie szczegółowego rozpoznania sytuacji w każdym z państw przez rozesłanie specjalnej ankiety i zebranie informacji na wymieniony temat. Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych włączyła się także w przygotowanie tego materiału przez wypełnienie ankiety rozesłanej po spotkaniu.

Anna Krochmal

(Warszawa, Naczelna Dyrekcja Archiwów Państwowych)

WIZYTA DELEGACJI ARCHIWÓW IRACKICH W WARSZAWIE

W dniu 19 marca 2018 r. odbyło się spotkanie Naczelnego Dyrektora Archiwów Państwowych z delegacją archiwów irackich, na czele której stał Alaa Abo Al Hassan Esmail, Naczelny Dyrektor Biblioteki Narodowej i Archiwum Iraku. Spotkanie zorganizowane zostało we współpracy z Departamentem Dplomacji Publicznej i Kulturalnej polskiego Ministerstwa Spraw Zagranicznych, które koordynowało pobyt delegacji irackiej w Warszawie.

W trakcie dwustronnych rozmów dyskutowano nad kształtem porozumienia o współpracy archiwalnej oraz zapoznano gości ze strukturą i zadaniami państwowej sieci archiwalnej w Polsce. Z propozycją nawiązania bliższej współpracy wyszła strona iracka, licząc na wymianę doświadczeń i wiedzy w zakresie zabezpieczania i konserwacji archiwaliów oraz postępowania z dokumentacją tradycyjną i elektroniczną. Goście zaprezentowali trudną sytuację archiwów irackich, które w wyniku trwających na terenie Iraku od 2003 r. konfliktów militarnych i politycznych poniosły ogromne straty. Przedstawiciele archiwów irackich zwrócili uwagę na fakt, że grabieże zabytków dziedzictwa kulturalnego na